המוצא תפילין פרק עשירי עירובין צו.

ואיבעיא אימא. לענין לצאת כולי עלמא לא פליגי דידי חזנתיה נפיק אע"ג דלא איכון ולענין כל תוסיף פליגי לת"ק כי היכי דלענין מפיק נפיק לענין כל תוסיף נמי עבר ולרבן גמליאל מי לא מכווין למצוה לא עבר: **ואיבעיא אימא מי סבירא לן.** (כ) דלכ"ע שבת זמן תפילין לא לעבור ולא לצאת בעי כוונה ואיכא כל תוסיף אלא שבת לאו זמן תפילין הוא והכא פליגי דת"ק סבר שלא בזמנו נמי אפי' בלא כוונה מצוה היא ותוספת עמה ולרבן גמליאל שלא בזמנו ואינו מתכוין אין כאן רמז מצוה ואין כאן תוספת: **זוג ג' נמי לא.** דיש כאן תוספת שמוסיף שבת על המול למצות תפילין: **ועוד הישן בשמיני בסוכה יצלה.** דמוסיף שמיני על השביעי ואינן מיתב יתבינן בשמיני בספק שביעי לכתחלה אלא שלא בזמנו בלא כוונה לאו תוספת הוא ולהכי שרינן דאי שמיני הוא לא מכוונין למצות סוכה: **מחוורתא כדשנינן מעיקרא.** בשבת זמן ולאו זמן תפילין הוא (ג) קא מיפלגי: **ומאן.** תנא דשמעת ליה דאמר שבת זמן תפילין דמוקים מתני' אליביה: **ושמרת את החוקה.** בפרשת קדש לי כתיב והיא אחת מד' פרשיות של תפילין: **אלא לענין פסח.** דאיירי בה לעיל מינה והאי מיימיה ימימה משנה לשנה דמתרגמינן מזמן לזמן. אלמא מדלא דריש ר' עקיבא האי קרא בתפילין ש"מ דס"ל לילה ושבת זמן תפילין דלא קא ממעט להו קרא: **והא דתנן.** בפ"ק דכריתות (דף כ.): הפסח והמילה. אע"פ שיש בהן כרת הוא"ל ואין בהן לאו אלא מצות עשה הן אין מביאין על שגגתן חטאת שאין חטאת באה אלא על לאו דכרת דכתיב (ויקרא ד) אשר לא תעשינה וגו': **לאו נמי איכא.** דהא כתיב ושמרת וכל שמירה אזהרת לאו היא כדר' אבין: **אי הכי דלאו לאו והשמר דעשה עשה.** פי' השמר שלא תעשה כן כגון השמר לך פן תכרות ברית וגו' (שמות לד) השמר לך פן תנקש וגו' (דברים יב) השמר בנגע הצרעת (שם כד) שלא יקוץ בהרתו. השמר דעשה כי האי דושמרת את החוקה: **מי שלריכין אות.** ימים שישראל צריכין להעמיד אות על עצמן להכיר שהם מחזיקים במורתו של הקב"ה יצאו שבתות וימים טובים שהן עצמן אות בין הקב"ה לישראל דכתיב (שמות לא) כי אות היא ביני וביניכם: **הניעור בלילה.** שאין לו לאות שמא יפיח בתפילין: **רבה מנין.** ואינו כמוסיף על המצוה לילה זמן תפילין הוא וכגון הוא דגזור שמא יפיח כשהוא ישן: **מדלילה לת"ק זמן תפילין.** אלמא לא דריש מימים ימימה למעוטי לילות דמוקים לקרא בפסח: **שבת נמי זמן תפילין הוא.** (ד) מהכא קרא גופיה ממעט שבת: **ודילמא סבירא ליה לילה זמן תפילין.** דלא דריש מימים ימימה לענין תפילין אבל שבת לאו זמן תפילין הוא ונפקא ליה מוהיה לך לאות כדנפקא ליה לר"ע לעיל דמוקי מימים ימימה לפסח דלא ממעט לילה ומקא ממעט שבת מוהיה לך לאות: **בא כוסי.** בת שאול כדכתיב (תהלים ז) על דברי כוש בן ימיני דהיינו שאול כדאמרי' אלו מגלחין (מו"ק דף טו:): **ולא מיתו בה חכמים.** דהוי כתוספת על דברי תורה שפטורה נשים ממצות עשה שהזמן גרמה: **של יונה.** כן אמיתי: **שלא הזמן גרמה.** אלמא מצות תפילין כל שעה גם בלילה גם בשבת דלא מפקת חד הוי להו זמן קבוע: **דילמא** סבר לה כר' יוסי דאמר נשים פטומות רשות. מכאן אר"ת דמותר לנשים לברך על כל מצות עשה שהזמן גרמה אע"ג דפטורות כמו מיכל בת שאול שהיתה מסתמא גם מברכת אע"ג דר"מ ור' יהודה פליגי עליה כדאמר בסמוך קיימא לן כר' יוסי לגבי תרוויהו ואע"ג דסתם מתני' דלא מעכבין את התינוקות מלתקוע[1] דלא כר' יוסי דמשמע הא נשים מעכבין כדאמר בסמוך אפ"ה מעשה רב דמיכל בת שאול ואשתו של יונה ועובדא דפרק אין דורשין (מגילה דף טז:) דהביאוהו לעזרת נשים כדי לעשות להם נחת רוח ועוד הביא ראיה מהא דאמר רב יוסף בפרק המובל (כ"ק דף פז.) מעיקרא מאן דאמר לי הלכה כרבי יהודה עבידנא יומא עבדא לרבנן דלא מפקדנא ועבידנא כו' ואם במקום שפטור ועושה אסור לברך אם כן אמאי קאמר דהוה

עכיל

ימים וכו' **פרט לשבתות** וי"ט. גרסה דאדרב' דלאחת על ידך דבסמוך קא סמיך ולכאורה אין להניח תפילין בחול"מ שא"ל אות דאסור במלאכה בדבר שאינו אכל ועוד דחייב בסוכה בחג ובפסח אסור בתחילת ממך וכן פסקו בהלכות גדולות אבל בירושלמי (פרק אלו מגלחין הלכה ד) משמע דצריך להניח דגרס ההוא גברא דאכל תפילין אתא לקמיה דרב חננאל שדריה לקמיה דרבה בר בר חנה אמר ליה לפסיא זיל הב ליה תפילך ואת כתוב לך דתנא כותב אדם תפילין לעצמו אתא לקמיה דרב א"ל זיל כתוב ליה להדיא מתני' פליגי עליה דרב כותב אדם תפילין לעצמו אבל לאחרים לא רב פחד להניח פירוש מעמיד המטה שרגה להניח לאחר המועד אבל לזרוק המועד יכול לכתוב אף לאחרים וכן עמא דבר עוד מביאין ראיה מספ"ק דבילה (דף טו.) גבי משלחין תפילין:

ושמרת את החוקה הזאת. מכאן אור"מ דאפי' בני מערבא[2] דהוו מברכין כשהיו מוצאין תפילין לשמור מוקיו היינו דוקא כשאוכל סמוך לתשיכה משום דלילה לאו זמן תפילין הוא דאתה כתיב מוקה מיהו לא ק"ל הכי ואין צריך לברך אפי' מוצאן משום לילה דקי"ל כר' עקיבא דאמר לא נאמרה חוקה זו אלא לענין פסח בלבד ובהקומץ רבה (מנחות דף לו.) פסקינן דלילה זמן תפילין עד שעת שינה ורב אשי ורבינא מסקי התם הלכה ואין מורין כן אלא כל הלילה זמן תפילין כרבי עקיבא דשמעתין:

השמר דעשה עשה. ואפי' ר' יוחנן דאמר בהקומץ רבה (מנחות דף לו:) השמר דעשה נמי לאו הוא ולהכי המניח תפילין אחר שקיעת החמה עובר בלאו מודה הוא שאם לא הניח ביום שאינו לוקה דלענין הנחת היום השמר דעשה עשה הוא כמו לענין עשיית פסח דאמר הכא דהוי עשה משום דהוי קום עשה ודוקא לענין הנחת תפילין בלילה קאמר ר' יוחנן דלאו הוא דהוי כמו השמר בנגע הצרעת דחשיב ליה לאו אבל בפ' אם לא הניח (שבת דף קנב:) אע"ג דכתיב לשמור ולעשות משום דפירושו לאו הוא השמר שלא תקון:

מיכל בת כושי היתה מנחת **תפילין.** בפסיקתא (רבתי פכ"ג[3]) דר' חזקיה בשם ר' אבהו אמרו אשתו של יונה הושבה מיכל בת כושי מיתו בה חכמים מה שפי' בקונטרס דאי מצות עשה שהזמן גרמה הוא היו מוחין בידה שגרשה כמוסיפה אין נראה לר"י דהא ר' יהודה ליה ליה נשים סומכות רשות ושמעינן ליה בפ"ק דסוכה (דף ג:) דאמר הילני המלכה היתה יושבת בסוכה ח' בניה ומיהו יש לייחס דמשום בניה היתה יושבת ולא מיחזי כבל תוסיף אי נמי משום דשמעינן ליה לרבא בפרק ראוהו ב"ד (ר"ה דף כח:) לעבור שלא בזמנו בעי כוונה ולגבי אשה דלא מיחייבא הוי כשלא בזמנו (ה) דכיון דלא מיכווני לה לא עבירה אף נראה דוחק ונראה לפרש דטעמא למ"ד (ו) דלא הוי רשות משום דתפילין לריכין גוף נקי ונשים אין זריזות ליזהר ועלייה לרגל משום דמיחזי כמביאה חולין לעזרה אי משום דאיית פנים בעזרה שלא לצורך ותקיעת שופר ומסיכה נמי דמעכבין למאן דלית ליה רשות לאו משום דמיחזי מוסיף אלא משום דתקיעה מלאכה דרבנן היא כדאמר בפ' כיסוי הדם (חולין דף פד:) דאין וודאה דומה שבת ומסיכה אפי' בהקפת יד מיחזי כעבודה בקדשים:

דפטורות כמו מיכל בת שאול שהיתה מסתמא גם מברכת אע"ג דר"מ ור' יהודה פליגי עליה כדאמר בסמוך קיימא לן כר' יוסי לגבי תרוויהו ואע"ג דסתם מתני' דאין מעכבין את התינוקות מלתקוע[1] דלא כר' יוסי דמשמע הא נשים מעכבין כדאמר בסמוך אפ"ה מעשה רב דמיכל בת שאול ואשתו של יונה ועובדא דפרק אין דורשין (מגילה דף טז:) דהביאוהו לעזרת נשים כדי לעשות להם נחת רוח ועוד הביא ראיה מהא דאמר רב יוסף בפרק המובל (כ"ק דף פז.) מעיקרא מאן דאמר לי הלכה כרבי יהודה עבידנא יומא עבדא לרבנן דלא מפקדנא ועבידנא כו' ואם במקום שפטור ועושה אסור לברך אם כן אמאי קאמר דהוה

עכיל

מסורת הש"ס

(א) (ר"ה כח:), כ) מנחות לו:, ג) זבחים קו: כריתות כ., ד) מכות יג.: שבועות ד. ל. סוטה ה. ע"ז נח: זבחים קו. מנחות לט., ה) יומא פא. מנחות לו:, ו) מנחות לו:, ז) (זבחים יט.), ח) (ברכות מד:), ט) ועי' ירושלמי ברכות פ"ב ה"ג, י) ר"ה לג.

תורה אור השלם

1. וְשָׁמַרְתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יָמִימָה: שמות יג י
2. וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל יָדֶךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְיָ בְּפִיךָ כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצִאֲךָ יְיָ מִמִּצְרָיִם: שמות יג ט

הגהות הב"ח

(א) גמ' ודילמא סבירא ליה לילה: (ב) רש"י ד"ה ואיבעיא אימא מי סבירא לן אי שמעינן לכולי עלמא: (ג) ר"ה מחוורתא וכו' דיקא מיפלגי: (ד) ר"ה שבת נמי וכו' דמההוא קרא: (ה) תוס' ד"ה מיכל וכו' וכיון דלא מיכווניה וכו': (ו) באר"ר דטעמא למ"ד דלית ליה רשות משום:

מוסף רש"י

הישן בשמיני בסוכה. שלא לשם מצוה, ולקה. שהרי מוסיף על מצוה ומיכר משום כל תוסיף (ר"ה כח:). אלא לענין פסח בלבד. והכי קאמר עשה פסח משנה לשנה (מנחות לו:). דתנן הפסח והמילה מצות עשה. כפ"ק דכריתות דקתני ליה כריתות להתחייב עליהם חטאת, וקתני והפסח והמילה כרת שלהם על מצות עשה היא בלה ואין מחייבין חטאת על שגגתה, דחטאת אינה באה אלא על לאו וכרת כדכתיב (ויקרא ד) אשר לא תעשינה (זבחים קו:). השמר דלאו לאו. השמר דכתיב במילתא דמזהר רחמנא לא תעשה, הוי לאו גמור ללקות, כגון (דברים כד) השמר בנגע הצרעת, דמשמע שלא יקוץ בהרתו, וכן (שמות לד) השמר לך פן תכרות ברית וגו', אבל השמר דעשה כגון האי דמשמע שמור לעשות תפילין, עשה הוא (מנחות לו:).

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ד מהל' תפילין הלכה י סמג עשין כב טושי"ע א"ח סי' לא סעיף ב:
ו ב מיי' וסמג שם עור ש"ע א"ח סי' לא סעיף ח:
ז ג מיי' פ"ח מהל' קרבן פסח הלכה ח סמג עשין רכב:
ח ד מיי' פ"ח מהלכות מילה הלכה ח סמג עשין מח טושי"ע י"ד סי' רס:
ט ה טוש"ע א"ח סי' לא סעיף ג הגב"י:

רבינו חננאל

איבא דאמרי כולי עלמא [לצאת] לא בעי כוונה ובלעבור משום כל תוסיף פליגי. תנא קמא סבר לעבור משום בל תוסיף ולא בעי כוונה, ורבן גמליאל סבר אינו עובר עד שיתכוון לעבור. ואיבעיא אימא אי סבירא לן דשבת (לאו זמן תפילין סבר אחר) זמן תפילין היא (דכריע) לא לצאת ולא לעבור ולא בעי כוונה, וחכא בלעבור שלא בזמנה פליגי. אי הכי לר' מאיר דאמר שבת לאו זמן תפילין היא, לא לצאת ולא לעבור ולא בעי כוונה, אלא אע"פ שאינו מתכוין לא לצאת ולא לעבור חייב, אפי' זוג אחד אסיר. וכן הישן בשמיני בסוכה ילקה שעובר על בסוכות תשבו שבעת ימים, והוא ישב ח', הוסיף על ז' ימים שבתורה. ואע"פ שלא נתכוון לעבור. אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא, ומתני' דלא כר' מאיר. מאן תנא הוא דסבר שבת זמן תפילין היא ר' עקיבא היא, דתניא ושמרת כו', עד אלא לפסח בלבד, אבל תפילין אפילו בשבתות וימים טובים. ואקשינן אלא הא דתנן בכריתות פרק א' הפסח והמילה מצות עשה הן, דלא כתיב בהו לאו, כיון דאוקמה לפרשה זו בפסח דכתיב בה ושמרת, שמירה זו לאו היא, כר' אבין א"ר אלעאי. הנה גם פסח יש בו לאו. ופרקינן ר' עקיבא סבר שמירה דלאו הוא לאו. והאי שמירה דעשה הוא, וסבר ר' עקיבא שבת זמן תפילין, ותתניא כו'. תתבר כי ר' עקיבי סבר שבת לאו זמן תפילין היא, דשבת גופה אות היא. אבל לילה זמן תפילין היא, מדקאמר פרשה זו כולה בפסח נאמרה. ואתיגן למפשט דר' נתן הוא דסבר שבת זמן תפילין היא. מדקתני היה (נועד) [ניעור] בלילה רצה חולץ רצה מניח. ש"מ דלילה זמן תפילין היא סבירא ליה. ודחינן להא דוקא. אלא האי תנא הוא דתניא מיכל בת שאול היתה מנחת תפילין (בלילה) ולא מיחו בה חכמים. לאו משום דסברי תפילין מצות עשה שלא הזמן גרמא היא. כלומר זמנם בכל יום ואפי' בשבתות וימים טובים, לפיכך לא מיחו בה חכמים, ש"מ דשבת זמן תפילין סבירא להו. ודחינן, ודילמא חכמים סבירא להו